

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie stosunków między Unią Europejską a Marokiem

(opinia z inicjatywy własnej)

(2010/C 347/08)

Sprawozdawca: **Margarita LÓPEZ ALMENDÁRIZ**

Dnia 16 lipca 2009 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

stosunków między Unią Europejską a Marokiem.

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 7 stycznia 2010 r.

Na 460. sesji plenarnej w dniach 17 i 18 lutego 2010 r. (posiedzenie z 17 lutego) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 187 do 2 – 8 osób wstrzymało się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES uznaje za bardzo istotne podjęte przez Maroko zobowiązanie dotyczące rozpoczęcia działalności Rady Społeczno-Gospodarczej i wyraża w związku z tym nadzieję, że inicjatywa ta zostanie przeprowadzona w przewidzianych terminach, jako że proces tworzenia tej Rady jest już w zaawansowanym stadium – Rada Ministrów przyjęła bowiem w październiku br. projekt ustawy ustanawiającej ten nowy organ, który ma zostać poddany pod głosowanie w marokańskim parlamencie. Zgodnie z oczekiwaniami, Rada Społeczno-Gospodarcza ma rozpocząć działalność w najbliższych miesiącach i ma składać się z przedstawicieli żywotnych interesów i sił produkcyjnych kraju, szczególnie organizacji społeczno-gospodarczych i przedsiębiorczych oraz odpowiednich zrzeszeń i stowarzyszeń. EKES oferuje swe doświadczenie i wsparcie, aby pomóc w osiągnięciu tego celu.

1.2 EKES zaleca, by szefowie państw mający spotkać się na pierwszym szczycie UE-Maroko, który odbędzie się w pierwszym półroczu 2010 r. podczas prezydentury hiszpańskiej, przyznali Komitetowi i przyszłej RSG Maroka mandat do nawiązania *współpracy strukturalnej* mającej zapewnić aktywny udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego.

1.3 EKES z uznaniem odnotowuje, że pomimo że Maroko nie jest członkiem UE, jego rząd zobowiązał się włączyć wspólnotowy dorobek do systemu prawnego tego kraju. Dzięki temu ułatwiony będzie w przyszłości większy udział Maroka w europejskim wspólnym rynku. Przyjęcie tego dorobku prawnego powinno wzmocnić skuteczność działań organów konsultacji i negocjacji społecznych, bazujących na zasadzie reprezentatywności i niezależności. Powinny one zostać wyposażone w odpowiednie i wystarczające środki do prowadzenia

swych prac, a także należy przyznać im prawo dostępu do niezbędnych informacji i dokumentów administracyjnych.

1.4 EKES docenia starania Maroka, by nadal być jednym z najważniejszych partnerów UE w regionie; starania te widoczne były w ramach procesu, który zakończył się przyznaniem Królestwu Maroka statusu pogłębionej współpracy decyzją Rady Stowarzyszenia, która zebrała się w Luksemburgu 13 października 2008 r. Podobnie jak dzieje się to już w przypadku innych krajów, np. członków Europejskiego Obszaru Gospodarczego, uzyskanie statusu pogłębionej współpracy mogłoby być zachętą dla władz Maroka do wzmocnienia swego zaangażowania wobec UE i dalszego uznawania dorobku wspólnotowego we wszystkich dziedzinach, w tym w sferze socjalnej oraz w zakresie praw człowieka.

1.5 O ile przemiany zachodzące w Maroku przyjmowane są z zadowoleniem, to nie ulega wątpliwości, że potrzeba jeszcze wielu reform, aby można było uznać Maroko za kraj rozwinięty o pełnych gwarancjach.

1.6 EKES jest zdania, że w stosunkach z Marokiem nie wykorzystano w odpowiednim stopniu wszystkich możliwości, w różnych aspektach. Wykorzystując je, należy uwzględnić przede wszystkim korzyści dla społeczeństwa marokańskiego. Komitet uważa na przykład, że należy wspierać reformy mające na celu otwarcie nowych sektorów na inwestycje i handel usługami. Należy wspierać tworzenie przedsiębiorstw po obu stronach, poprzez ułatwianie stosunków instytucjonalnych, tworzenie korzystnych warunków dla działalności gospodarczej i wspieranie forów dialogu. Należy także wzmocnić współpracę dwustronną w dziedzinie inicjatyw zewnętrznych będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, dotyczących przede wszystkim pozostałych krajów basenu Morza Śródziemnego, na rzecz większej integracji regionalnej, zarówno o charakterze gospodarczym, jak i społecznym i w zakresie ochrony środowiska.

1.7 Ponadto jest sprawą zasadniczą, by zapewnić udział społeczeństwa obywatelskiego w prowadzeniu takich działań. W związku z tym, jak już wspomniano, EKES zdecydowanie opowiada się za utworzeniem konsultacyjnej rady społeczno-gospodarczej w Maroku i tym samym zachęca władze marokańskie do przeprowadzenia konsultacji publicznych na ten temat. Podstawą dla działalności takiej rady powinny być zasady reprezentatywności, niezależności i wiarygodności. Z naszych doświadczeń wynika, że aby przedsięwzięcie utworzenia instytucji o takich cechach mogło się powieść, niezbędne są starania na rzecz osiągnięcia porozumienia między poszczególnymi zaangażowanymi sektorami społeczeństwa obywatelskiego i władzami Maroka, a także zagwarantowanie bezstronności kryteriów określenia reprezentatywności organizacji, które mają mieć swoich przedstawicieli w radzie. Organizacje te powinny mieć prawo swobodnego wyboru swych przedstawicieli. Utworzenie Rady Społeczno-Gospodarczej w Maroku nie powinno w żadnym wypadku stanowić uzasadnienia dla likwidacji innych istniejących już organów konsultacyjnych, które uczestniczą już w konsultacjach ze społeczeństwem obywatelskim i budują jego dojrzały charakter. Z zakresu kompetencji tej Rady nie należy zasadniczo wykluczać żadnych zagadnień, na temat których rząd ma się wypowiadać, w tym kwestii finansowych.

1.8 Głównym celem dla UE powinno być doprowadzenie do tego, by Maroko stało się głównym, strategicznym punktem odniesienia we wszystkich aspektach jej stosunków ze strefą eurośródziemnomorską, obecnie i w przyszłości.

1.9 W związku z tym EKES zaleca utworzenie centrum Monitorowania Rynku Pracy, systemu szkolenia zawodowego oraz systemu zabezpieczeń społecznych obejmującego niedyskryminację kobiet i wzmocnienie walki z pracą dzieci. Jednocześnie Komitet zaleca Komisji, by wspierała uczestników dialogu społecznego, czyli partnerów społecznych, aby dialog społeczny się wzmocnił i przynosił pozytywne skutki.

1.10 Komitet wyraża ubolewanie, że układ o stowarzyszeniu między UE a Marokiem został wprowadzony bez uprzednich konsultacji z partnerami społecznymi obu stron, dotyczących kwestii współpracy w zakresie zatrudnienia i rozwoju społecznego.

1.11 W związku z tym EKES opracowuje niniejszą opinię dotyczącą Maroka, mając na celu uwzględnienie w stosunkach dwustronnych zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego i proponując nową strukturę dialogu między społeczeństwem obywatelskim obu stron.

2. Uzasadnienie

2.1 Maroko jest partnerem Unii Europejskiej o uprzywilejowanej pozycji, który podziela cele europejskiej polityki zewnętrznej związane ze wspieraniem demokracji i rozwoju gospodarczo-społecznego. Dążąc do osiągnięcia tych celów, rząd Królestwa Maroka prowadzi działania na rzecz pogłębienia procesu demokracji tego kraju i umocnienia praworządności; pod tym względem kraj ten jest najbardziej zaawansowany w całym regionie.

2.2 Strategia UE dotycząca Maroka polega na dążeniu do rozwiązania dwóch najważniejszych problemów tego kraju, które

plasują się wysoko na listach zadań politycznych, gospodarczych i społecznych w Maroku. Po pierwsze, chodzi o dalszy rozwój gospodarczy i zwalczanie bezrobocia, ubóstwa i emigracji. Ponadto, w wymiarze zewnętrznym, dąży się do pełnego wdrożenia układu o stowarzyszeniu, europejskiej polityki sąsiedztwa oraz planów działania.

2.3 Grupa robocza ad hoc ds. stosunków UE-Maroko zaleciła, aby zacieśnić stosunki między nowymi podmiotami stowarzyszenia między UE a Marokiem, a zwłaszcza między Parlamentem Europejskim a parlamentem marokańskim⁽¹⁾ oraz między Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym a mającą wkrótce powstać Radą Społeczno-Gospodarczą Maroka.

3. Sytuacja polityczna

3.1 Maroko jest monarchią konstytucyjną, w której król ma znaczny zakres władzy w państwie. W obowiązującej obecnie konstytucji z 1970 r., znolizowanej w 1991 i 1996 r., wprowadzono system oparty na dwuizbowym parlamencie, zakazano istnienia jedynej partii oraz zagwarantowano wolność zrzeszania się.

3.2 W ostatnich latach Królestwo Maroka przeprowadza proces modernizacji i demokratyzacji systemu politycznego. Ustanowiono nowy kodeks cywilny dotyczący rodzin, przyjęto ustawę o partiach politycznych, wzmocniono demokrację lokalną, zreformowano wymiar sprawiedliwości i system penitencjarny oraz opracowano projekt nowej ordynacji wyborczej. Jednakże pomimo tych osiągnięć EKES uważa, że nadal istnieją poważne wyzwania społeczne, które wymagać będą stałych, spójnych i długoterminowych działań na rzecz społecznej redystrybucji dóbr, co umożliwi poprawę wskaźników rozwoju społecznego.

4. Sytuacja gospodarcza

4.1 Sytuacja makroekonomiczna Maroka stale się poprawia mimo mało korzystnych okoliczności. Niemniej, w ostatnich latach dynamicznie rozwija się branża turystyczna, dzięki wielkim inwestycjom realizowanym szczególnie w północnej części kraju, ale nie tylko. Rozpoczęto znaczną reformą rolną, której celem jest zwiększenie wydajności i nasilenie znaczenia rolnictwa w zakresie zwalczania ubóstwa.

4.2 Chociaż w zakresie konkurencyjności i atrakcyjności dla inwestorów pozostaje jeszcze dużo do poprawienia, bezpośrednie inwestycje zagraniczne znacznie wzrosły, osiągając poziom 29 250 mln USD w 2006 r.⁽²⁾, głównie dzięki operacjom prywatyzacyjnym. Począwszy od 2006 r. zagraniczne przepływy inwestycyjne stopniowo odłączają się od procesu prywatyzacji, a w różnych branżach przeprowadzono istotne operacje, m.in. w branży turystyki, nieruchomości, telekomunikacji, ubezpieczeń, bankowości, przemysłu i transportu.

(1) Wzmocnienie współpracy parlamentarnej odbędzie się, między innymi, poprzez ustanowienie wspólnej komisji parlamentarnej między Parlamentem Europejskim a parlamentem marokańskim, z udziałem obu jego izb, a nie tylko Izby Reprezentantów.

(2) Źródło: UNCTAD – baza danych FDI/INC.

4.3 Marokańska gospodarka jest względnie zróżnicowana, a sektor usług ma znaczny i wzrastający wkład w PKB ⁽³⁾. Sektor wytwórczy zajmuje drugie miejsce pod względem wkładu w PKB, a następny jest sektor rolnictwa ⁽⁴⁾, którego udział odnotowuje tendencję spadkową. Wkład sektora wydobywczego i energetycznego w PKB jest w dalszym ciągu niewielki.

4.4 Najważniejszym źródłem dewiz w Maroku jest sektor turystyczny; kolejne to przekazy pieniężne od Marokańczyków zamieszkałych zagranicą i eksport fosfatu. Przychody pochodzące z eksportu usług ⁽⁵⁾ odpowiadają ponad 80 % przychodów z eksportu towarów. Coraz więcej Europejczyków wybiera Maroko jako miejsce spędzania urlopu, a nawet jako miejsce zamieszkania.

4.5 Przeprowadzone w ostatnich latach reformy makroekonomiczne i strukturalne pomogły zwiększyć zróżnicowanie gospodarcze tego kraju i pozytywnie wpłynęły na jego dobre ogólne wyniki gospodarcze. Do utrwalenia reform w średniej i długiej perspektywie przyczyni się lepsze zarządzanie, wprowadzenie przejrzystych zasad konkurencji i wdrożenie skutecznej polityki ochrony konsumentów i użytkowników. Średni roczny wskaźnik wzrostu realnego PKB Maroka w okresie 2002-2007 wynosił 4,5 % ⁽⁶⁾, w oparciu o dynamiczny popyt wewnętrzny oraz znaczny wzrost wskaźnika inwestycji. W ciągu roku 2008, wzrost gospodarczy w Maroku osiągnął poziom 5,8 % pomimo pewnego spowolnienia wynikającego z obniżenia się popytu zewnętrznego z powodu międzynarodowego kryzysu finansowego i gospodarczego, a także ze wzrostu cen, a zwłaszcza ceny ropy naftowej.

4.6 Sektor rolny ma decydujące znaczenie dla rozwoju gospodarczego i społecznego Maroka i w istocie odgrywa większą rolę niż odzwierciedla to jego udział w PKB ⁽⁷⁾. W rolnictwie zatrudnienie znajduje 44 % ludności aktywnej zawodowo ⁽⁸⁾, a odsetek ten wzrasta do 80 %, jeśli uwzględnić tylko ludność aktywną zawodowo zamieszkałą na obszarach wiejskich, ze względu na brak zróżnicowania gospodarczego na wsi.

Rolnictwo jest wciąż sektorem bardzo uzależnionym od warunków pogodowych, ponieważ infrastruktura nawadniająca jest słabo rozwinięta; sektor ten modernizuje się w niewielkim stopniu, gdyż utrzymuje się jego archaiczna struktura, składająca się w większości z małych gospodarstw (75 % ziem jest w rękach drobnych właścicieli), z niedoborem sprzętu, przestarzałymi technikami produkcji i słabo wykwalifikowaną siłą roboczą. Mimo to, w ostatnich latach zaobserwować można pewne zmiany, częściowo wynikające ze starań rządu i wejścia na rynek inwestorów zagranicznych, w związku z czym obecnie pozostałe 25 % ziem zajmują wielkie, nawadniane, nowoczesne gospodarstwa rolne o wyraźnym nastawieniu na eksport, które produkują 80 %

⁽³⁾ Około dwóch trzecich.

⁽⁴⁾ Włącznie z hodowlą zwierząt, leśnictwem i rybołówstwem.

⁽⁵⁾ Przychody te zwiększyły się ponad dwukrotnie w latach 2002-2006.

⁽⁶⁾ Źródło: Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW).

⁽⁷⁾ Rolnictwo wygenerowało 13 % PKB w 2008 r. Źródło: FAO.

⁽⁸⁾ 13 734 506 osób (włącznie z rolnictwem, leśnictwem i rybołówstwem). Źródło: FAO.

owoców cytrusowych, 35 % warzyw i 15 % zbóż. Istotne znaczenie odgrywa właściwie ok. 400-500 producentów; są to wielkie gospodarstwa nastawione na eksport, rząd Maroka i kilka spółdzielni.

Kształcenie, wsparcie technologiczne i badania stanowią podstawowe elementy, które muszą zostać uwzględnione w przyszłej polityce rolnej Maroka. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego w Maroku wiąże się z koniecznością ustanowienia bardziej dynamicznej strategii sprzedaży. Potrzebne są również nowe strategie strukturalne i zachęty, które nadadzą wartość pracy kobiet oraz będą wspierać zrzeszanie się jako instrument pozwalający rozwinąć ducha przedsiębiorczości, niezbędnego także w sektorze rolnym.

4.7 Jednym z aspektów nowej strategii mogą być spółdzielnie i inne formy organizacji zrzeszających producentów. Mogłyby one przerodzić się w instrumenty umożliwiające producentom grupowanie oferty i poprawę pozycji na rynku. Spółdzielnia mleczarska z Maroka COPAG jest przykładem tego, w jaki sposób związek producentów w ramach spółdzielni może wytwarzać wartość dodaną i wspierać ducha przedsiębiorczości w sektorze produkcyjnym, który jest najsłabszym ogniwem łańcucha.

4.8 Z drugiej strony, Zielony plan przedstawiony przez Maroko w kwietniu 2008 r., który ma na celu rozwój krajowego rolnictwa, przy wsparciu zagranicznych inwestycji prywatnych, zawiera interesującą i nową strategię rolną w krajach Maghrebu i stanowi przykład zmiany mentalności. W perspektywie 10-15 lat plan ten ma sprawić, że rolnictwo stanie się głównym motorem gospodarki krajowej dzięki inwestowaniu dużych kwot ze środków publicznych w realizację dwóch podstawowych celów, a mianowicie modernizację rolnictwa i zwiększenie jego wartości dodanej oraz poprawę dochodów drobnych gospodarstw. Plan ten przewiduje prywatyzację 700 tys. hektarów ziemi, na której obecnie uprawia się zboża, aby przekształcić ją w teren intensywniejszych upraw owocowo-warzywnych, przy zachętach do nawadniania ziem. W ciągu najbliższych 10 lat za pośrednictwem Agencji Rozwoju Rolnictwa Maroko przekaze blisko 150 mln dirhamów na realizację rozwiązań przedstawionych w Zielonym planie. W tym celu przedstawionych zostanie ok. 700 do 900 projektów wartych między 10 a 15 mln dirhamów rocznie.

4.9 Maroko jest państwem o średnich dochodach: w 2008 r. PKB na mieszkańca wynosił 2 580 USD ⁽⁹⁾, przy czym jego wysokość wzrosła prawie dwukrotnie od 2002 r.

4.10 Liczba ludności Maroka w listopadzie 2009 r. przekraczała 31 650 000 mieszkańców, a wskaźnik przyrostu naturalnego wynosi 1,2 % rocznie ⁽⁹⁾. Wzrasta liczba mieszkańców miast – stanowią oni już 56,4 % ogółu ludności. W roku 2008 liczba osób aktywnych zawodowo wynosiła 11,5 mln osób ⁽¹⁰⁾, tj. o 0,7 % więcej niż w roku poprzednim, przy czym wskaźnik aktywności zawodowej lekko spadł, do poziomu 36,8 % z 36,9 % w 2007 r.

⁽⁹⁾ Źródło: Bank Światowy – wskaźniki rozwoju światowego.

⁽¹⁰⁾ Źródło: MOP – LABORSTA (baza danych statystycznych dot. zatrudnienia) na podstawie badań siły roboczej.

4.11 Bezrobocie stanowi wciąż jeden z największych problemów kraju. W miastach stopa bezrobocia osiąga 14,1 %, a na obszarach wiejskich – 4,7 %. W sumie stopa bezrobocia wynosiła 9,4 % w 2008 r. ⁽¹¹⁾, co równało się liczbie 1 077 800 pracowników, uwzględniając osoby w wieku od 15 roku życia. Średnia płaca w Maroku wynosi ok. 0,55–0,65 EUR/godz. przy 9-godzinnym dniu pracy ⁽¹²⁾; pracownicy sezonowi nie mają żadnych praw pracowniczych, a w marokańskich szklarniach często wykorzystywana jest praca dzieci.

4.12 Jak dotąd międzynarodowy kryzys finansowy nie dotknął gospodarki Maroka w znaczącym stopniu, przede wszystkim dlatego, że sektor finansowy tego kraju nie był zbyt mocno powiązany z międzynarodowym sektorem finansowym. Nie ulega jednak kwestii, że międzynarodowy kryzys gospodarczy już wpływa na niektóre z najważniejszych branż gospodarki kraju, np. branżę nieruchomości, turystyki, tekstyliów, branżę motoryzacyjną oraz na eksport. Jednocześnie można zaobserwować, że zagraniczne przepływy inwestycyjne do Maroka oraz przychodzące tam przekazy pieniężne z zagranicy docierają w mniejszych ilościach niż wcześniej, co może wskazywać na to, że kryzys dotknął tego kraju w późniejszym okresie.

4.13 Maroko zostało uznane za trzeciego najlepszego odbiorcę bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Afryce na okres 2009-2010, plasując się za RPA i Egiptem ⁽¹³⁾. W badaniu podkreślono, że Maroko osiągnęło dobre wyniki w różnych kategoriach, jak np. infrastruktura, strategia w zakresie bezpośrednich inwestycji zagranicznych i potencjał gospodarczy. Jednakże, mimo że trendy przepływów inwestycyjnych są pozytywne, klimat dla biznesu jest obiektem krytyki. Niemniej, trzeba podkreślić, że w zeszłym roku przyjęto ogólny Kodeks Ładu korporacyjnego i specjalny Kodeks dotyczący MSP, a także przyjęto dekrety wykonawcze wprowadzające różne poprawki do ustawy o spółkach akcyjnych. W październiku 2008 r. przyjęto projekt ustawy ustanawiającej Marokańską Agencję Rozwoju Inwestycji.

4.14 Władze Maroka dołożyły starań, aby wprowadzić w życie Eurośródziemnomorską kartę przedsiębiorczości, w której propaguje się konsultacje, porozumienie i jakość. Istnieją różne instytucje wspierające inwestycje przedsiębiorstw prywatnych, a zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw, zaś dostęp do kredytów jest ułatwiany przez Centralną Kasę Gwarancji.

4.15 Perspektywy ⁽¹⁴⁾ dla gospodarki marokańskiej są, mimo wszystko, wciąż pokrzepiające. W tej chwili Maroko jest w pewnym sensie chronione przed światowymi zawirowaniami finansowymi dzięki temu, że jego dług zewnętrzny jest niewysoki i długoterminowy, a także dzięki wzmocnieniu polityk makroekonomicznych tego kraju. Wzrost gospodarczy powinien w dalszym ciągu być względnie silny w średniej perspektywie, a saldo zewnętrznego rachunku obrotów bieżących powinno być dodatnie, choć pewnie odnotuje się lekki deficyt w średniej perspektywie. Rząd marokański ⁽¹⁵⁾ przewiduje, że wzrost realnego PKB

w 2009 r. wyniesie 5,8 %, przy czym wzrost w sektorze rolniczym ⁽¹⁶⁾ wyniesie 15 %, a w sektorze nierolniczym: 4,1 %. Władze gospodarcze kraju są zdecydowane kontynuować podejmowane w ostatnich latach wysiłki w zakresie konsolidacji finansów publicznych oraz osiągnąć cel utrzymania pierwotnego deficytu budżetowego poniżej 3 % PKB w średniej perspektywie.

5. Sytuacja społeczna

5.1 Stopa bezrobocia w 2008 r. wynosiła 9,4 % ⁽¹¹⁾, mimo utworzenia 310tys. miejsc pracy w poprzednim roku, głównie w branży budowlanej i usługowej. W pierwszym kwartale 2009 r. odnotowano utworzenie 40tys. miejsc pracy netto, co było wynikiem utworzenia 76tys. nowych miejsc pracy w miastach, przy utracie 36tys. miejsc pracy na obszarach wiejskich. Jeśli chodzi o podział na sektory, to nowe miejsca pracy powstały właściwie tylko w sektorze usług i robót publicznych, w których odnotowano wzrost o 5,9 %, natomiast w pozostałych sektorach odnotowano straty, mieszczące się w przedziale od 4,5 % (w sektorze przemysłowym) do 1,4 % w rolnictwie i rybołówstwie.

5.2 W tej dziedzinie najpoważniejszy problem dotyczy bezrobocia wśród młodych ludzi ⁽¹⁷⁾, w tym młodych absolwentów wyższych uczelni, co prowadzi do tzw. drenażu mózgow. Charakterystyczna jest także przewaga sektora rolniczego na rynku pracy, w którym zresztą sporą część stanowi zatrudnienie nieformalne. Jednocześnie istnieje szara strefa gospodarki, opierająca się na pracy nieuregulowanej. Ponadto Maroko ma poważne problemy z wchłonięciem na swym rynku pracy nadmiaru siły roboczej związanego z wcześniejszą eksplozją demograficzną.

5.3 Te dane dotyczące bezrobocia mają bezpośredni wpływ na gospodarstwa domowe ze względu na istniejące jeszcze braki w systemie zabezpieczeń społecznych (ubezpieczenie od bezrobocia, ochrona zdrowia, emerytury itp.).

5.4 Ze względu na kryzys gospodarczy zmniejszają się ruchy migracyjne, przy czym najczęściej wybieranym kierunkiem przez pracowników emigrujących z Maroka jest UE. Należy podkreślić różnicę między emigracją legalną a nielegalną: osoby należące do tej drugiej znajdują się w dużo trudniejszych warunkach w państwie przyjmującym. Ponadto stale wzrasta także wymiana specjalistów między tymi dwiema strefami geograficznymi.

5.5 Wskaźnik zatrudnienia kobiet utrzymuje się na niskim poziomie. Podczas gdy wskaźniki zatrudnienia mężczyzn wynoszą ok. 80 %, zatrudnienie kobiet osiąga poziom 21 % w miastach i 33 % na obszarach wiejskich ⁽¹⁸⁾. Z wyjątkiem wskaźnika długości życia, pozostałe wskaźniki rozwoju społecznego kobiet są niższe niż w przypadku mężczyzn, np. w takich dziedzinach jak rodzaj aktywności zawodowej, status zawodowy, poziom odpowiedzialności, wynagrodzenie w sektorze prywatnym, stopa bezrobocia i poziom zabezpieczeń społecznych.

⁽¹¹⁾ Źródło: MOP – LABORSTA (baza danych statystycznych dot. zatrudnienia).

⁽¹²⁾ Źródło: Krajowa Federacja Sektora Rolnego Maroka (UMT).

⁽¹³⁾ Według badania opublikowanego przez FDI Intelligence, zależnego od brytyjskiej grupy prasowej „The Financial Times”.

⁽¹⁴⁾ Według danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW).

⁽¹⁵⁾ Przewidywania marokańskiego ministerstwa gospodarki i finansów.

⁽¹⁶⁾ Włącznie z leśnictwem i rybołówstwem.

⁽¹⁷⁾ Według danych Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), bezrobocie wśród młodzieży jest wyższe o siedem punktów procentowych od bezrobocia ludności aktywnej zawodowo. 39 % wszystkich bezrobotnych stanowią ludzie młodzi.

⁽¹⁸⁾ Źródło: Sprawozdanie monitorujące – Maroko – dokument SEC(2009) 520/2 z 23 kwietnia 2009 r.

5.6 Należy zdwoić wysiłki w dziedzinie zatrudnienia i spraw społecznych, aby zbudować ramy instytucjonalne pozwalające na prowadzenie aktywnych działań i oferowanie usług publicznych w dziedzinie zatrudnienia oraz kontroli rynku pracy w celu zwalczania szarej strefy, pracy nieformalnej i niezgłaszanego zatrudnienia; ponadto ramy te powinny umożliwić poprawę inwestycji w kapitał ludzki i zdolność do zatrudnienia, zwiększanie zabezpieczeń społecznych i integracji, a także zastosowanie mechanizmów przeciwdziałających dyskryminacji przy zatrudnianiu.

5.7 Znaczna większość marokańskich pracowników nie jest objęta w odpowiednim stopniu zabezpieczeniami socjalnymi. Oznacza to prawdziwy dramat dla wielu rodzin, z czego rząd Maroka zdaje sobie sprawę i wykazuje wolę polityczną, by dążyć do rozwiązania tego problemu. Władze marokańskie zobowiązały się nasilić kontrole, tak aby wszyscy zatrudnieni pracownicy podlegali systemowi zabezpieczeń społecznych. W związku z tym urząd inspekcji pracy i państwowa kasa ubezpieczeń społecznych podejmują znaczne wysiłki na rzecz poprawy osłony socjalnej pracowników. Jednakże rząd Maroka będzie musiał zwiększyć inwestycje w ochronę zdrowia i system pokrywania kosztów leczenia tak, aby ułatwić dostęp obywateli marokańskich do publicznego systemu ochrony zdrowia.

5.8 Realizowany jest także plan „dostosowania do wymogów socjalnych” o charakterze trójstronnym, który służy określeniu stopnia dostosowania marokańskich przedsiębiorstw do krajowych przepisów prawa pracy oraz zakresu ich przestrzegania przez te przedsiębiorstwa. Jednocześnie w ramach nowych przepisów socjalnych w Maroku postępują prace w dziedzinie certyfikacji przedsiębiorstw, które faktycznie przestrzegają przepisów prawa pracy.

5.9 Pewien czas temu poczyniono pierwsze kroki w kierunku ustanowienia scentralizowanego forum społeczeństwa obywatelskiego, choć nie było ono w pełni reprezentatywne. Obecnie rząd Maroka zobowiązał się powołać, przed końcem 2009 r., Radę Społeczno-Gospodarczą, ale do tej pory nie odbyło się jej oficjalne ustanowienie, mimo że jest o tym mowa w konstytucji marokańskiej z 1997 r. EKES wyraża nadzieję, że skład RSG Maroka będzie odzwierciedlał pluralizm organizacji społeczeństwa obywatelskiego, jako że reprezentatywność rad społeczno-gospodarczych, gwarantowana jasnymi i bezstronnymi kryteriami, jest niezbędnym warunkiem ich skuteczności, podobnie jak niezależność ich funkcjonowania i wyposażenie ich w niezbędne zasoby. Istnienie Rady Społeczno-Gospodarczej nie przeczy roli innych organów konsultacyjnych istniejących obecnie w Maroku, lecz ją uzupełnia.

5.10 W środowisku przedsiębiorców najbardziej reprezentatywną organizacją jest Generalna Konfederacja Przedsiębiorstw Marokańskich. Izba Przemysłowo-Handlowa także odgrywa istotną rolę we wspieraniu przedsiębiorstw, kształcenia, szkolenia, usług dla firm i działań międzynarodowych. Marokańskie Stowarzyszenie Kobiet Przedsiębiorców, które liczy ponad 350 członkiń na poziomie krajowym i dysponuje strukturami regionalnymi, stara się wzmocnić rolę kobiet w środowisku przedsiębiorców. Z kolei stowarzyszenie „Maroc Entrepreneurs” zajmuje się zachęcaniem młodych ludzi do nauki i zakładania firm.

5.11 Najważniejszymi organizacjami związkowymi w Maroku są: Marokańska Unia Pracy (UMT), Demokratyczna Konfederacja Pracy (CDT), Ogólna Unia Pracownicza Maroka (UGTM) Demokratyczna Federacja Pracy (FDT) i Narodowa Unia Pracowników Maroka (UNTM). Ponadto wyróżnić należy Narodowy Związek Spółdzielni Rolniczych Maroka (UNCAM).

5.12 Mimo że rząd marokański przeprowadził reformy w zakresie prawa pracy, nadal konieczne są usilne starania na rzecz lepszego przestrzegania przepisów tego prawa oraz ratyfikacji odpowiednich konwencji MOP, a zwłaszcza konwencji nr 87 dotyczącej wolności związkowej.

5.13 Jednym z najważniejszych wyzwań dla rozwoju państwa pozostaje wciąż poprawa systemu edukacyjnego i alfabetyzacja. We wrześniu 2008 r. marokańskie ministerstwo edukacji przedstawiło plan interwencyjny dotyczący kształcenia dziewcząt na obszarach wiejskich, a także równego i realnego dostępu dzieci do szkolnictwa obowiązkowego. Brak wykwalifikowanej siły roboczej jest jednym z poważnych problemów w momencie zakładania firmy w Maroku, a najtrudniej jest znaleźć odpowiednich kandydatów na średnie stanowiska techniczne.

5.14 Prowadzone są działania na rzecz większego zbliżenia marokańskich systemów szkolnictwa wyższego, badań naukowych i szkolenia zawodowego do europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego, badań naukowych i szkolenia zawodowego. Pomoże to poprawić kwalifikacje studentów marokańskich i ich umiejętności zawodowe w momencie wchodzenia na rynek pracy. Potrzebne jest także lepsze dopasowanie umiejętności zawodowych do potrzeb kadrowych przedsiębiorstw. Przydatne byłoby też zawarcie, w celu ułatwienia odbywania praktyk w firmach, odpowiednich porozumień między uniwersytetami a organizacjami przedsiębiorców, np. z Generalną Konfederacją Przedsiębiorstw Marokańskich i izbami handlowymi.

5.15 EKES opowiada się za potrzebą zastosowania systemu wzajemnego uznawania tytułów naukowych między UE a Marokiem, biorąc pod uwagę status pogłębionej współpracy tego kraju. Jednym z głównych problemów Maroka jest duża liczba bezrobotnych absolwentów wyższych uczelni.

5.16 We współpracy z UE przewidziano utworzenie Grupy Roboczej⁽¹⁹⁾, składającej się z przedstawicieli organizacji biznesowych oraz z europejskich i marokańskich przedsiębiorców, której zadaniem ma być regularne informowanie Rady Stowarzyszenia UE-Maroko o barierach dla handlu i inwestycji. Do grupy tej mogą również należeć przedstawiciele związków zawodowych.

⁽¹⁹⁾ Zostało to ujęte w „Document conjoint UE-Maroc sur le renforcement des relations bilatérales/Statut Avancé” („Wspólny dokument UE i Maroka w sprawie wzmocnienia stosunków dwustronnych / status pogłębionej współpracy”) – DG E V dok. Nr 13653/08 s. 6.

5.17 W odniesieniu do dalszej demokratyzacji, rozpoczęte reformy przyniosły takie postępy, jak przyjęcie nowej ordynacji wyborczej, która wzmacnia udział kobiet, środki walki z korupcją oraz przyjęcie planu działań strategicznych w zakresie instytucjonalizacji równouprawnienia płci. W tym kontekście: chociaż rząd Maroka ogłosił, że wycofał swe zastrzeżenia do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, to jeszcze nie złożył odpowiednich instrumentów ratyfikacyjnych w ONZ ⁽²⁰⁾.

5.18 W listopadzie 2008 r. ministerstwo rozwoju społecznego, rodziny i solidarności rozpoczęło swą szóstą kampanię zwalczania przemocy związanej z płcią, w ramach której, dzięki uruchomieniu specjalnej linii telefonicznej, udało się zwiększyć liczbę zgłoszeń dotyczących aktów przemocy wobec kobiet, ale wciąż brakuje dodatkowych ośrodków wsparcia dla ofiar. Jednocześnie nie przyjęto jeszcze projektu ustawy, która ma wprowadzić karalność przemocy związanej z płcią ⁽²¹⁾, a tym samym utrzymują się problemy ze stosowaniem cywilnego kodeksu prawa rodzinnego.

5.19 Wskaźnik ubóstwa spadł do poziomu 9 % ⁽²²⁾, co równa się liczbie ponad dwóch milionów osób żyjących w ubóstwie; stanowi to niepokojącą sytuację społeczną i oznacza, że zwalczanie ubóstwa pozostaje jednym z największych wyzwań dla tego kraju. Wspomniany już wzrost PKB na mieszkańca nie jest wystarczający z perspektywy walki z ubóstwem, gdyż, ze względu na jego nierówny rozkład, nie pociąga za sobą spodziewanego wzrostu poziomu życia ludności. Najważniejszym instrumentem służącym skutecznemu zmniejszaniu ubóstwa powinno być zwiększenie wzrostu gospodarczego i poprawa wydajności, równoległe do walki o nieodłączne prawa człowieka: prawa gospodarcze, społeczne, kulturalne i w zakresie ochrony środowiska, bez których nie będzie można zagwarantować lepszej dystrybucji bogactwa. Należy lepiej skoordynować ze sobą różne programy zmniejszania ubóstwa prowadzone w Maroku przez instytucje międzynarodowe, np. ONZ czy Bank Światowy.

5.20 Innym z istotnych problemów wymagających uwagi jest nielegalna emigracja z Maroka do UE. Szacuje się, że poza dwoma milionami Marokańczyków zamieszkających legalnie w krajach UE, nielegalnie przebywa tam ich jeszcze milion. Jednocześnie Maroko jest jednym z krajów tranzytowych nielegalnej emigracji z krajów Afryki subsaharyjskiej na terytorium UE. Umowa o readmisji między UE a Marokiem jest obecnie w fazie negocjacji.

6. Stosunki między Unią Europejską a Marokiem

6.1 Pierwsze umowy między Unią Europejską a Marokiem podpisano w roku 1969 i 1976. Następnie, już w ramach procesu barcelońskiego po 1995 r., podpisano układ o stowarzyszeniu między UE a Marokiem, który wszedł w życie w 2000 r. W mniej odległej przeszłości, w lipcu 2005 r. w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa przyjęto Plan działania UE-Maroko na okres

pięciu lat ⁽²³⁾. Aktualnie stosunki z Marokiem prowadzone są w ramach Unii dla Śródziemnomorza.

6.2 Układ o stowarzyszeniu określa ramy prawne stosunków między Unią Europejską a Marokiem, które mają doprowadzić do utworzenia strefy wolnego handlu, a ponadto ustanowienia współpracy na uprzywilejowanych warunkach w innych dziedzinach, np. w aspektach politycznych, gospodarczych, społecznych, naukowych i kulturalnych.

6.3 W krajowym dokumencie strategicznym (CSP) ustanowiono strategiczne ramy wsparcia UE dla Maroka w okresie 2007-2013 i wymieniono priorytetowe dziedziny współpracy, skupiające się na następujących kwestiach:

- rozwijanie polityki społecznej;
- modernizacja gospodarki;
- wsparcie instytucjonalne;
- dobre sprawowanie rządów oraz krzewienie praw człowieka i podstawowych wolności;
- ochrona środowiska.

6.4 Maroko spełnia aktywną rolę w dialogu politycznym między UE a Afryką, w ramach współpracy strategicznej między nimi, jako że kraj ten wziął na siebie główną odpowiedzialność za uruchomienie współpracy w dziedzinie zmiany klimatu.

6.5 W październiku 2008 r. UE i Maroko podpisały, w ramach układu o stowarzyszeniu, wspólny dokument, którego celem jest wzmocnienie stosunków dwustronnych, aby osiągnąć tzw. status pogłębionej współpracy umożliwiający skuteczne zintensyfikowanie stosunków politycznych, integrację na rynku wewnętrznym, współpracę sektorową i wymiar ludzki.

6.6 UE jest w dalszym ciągu najważniejszym partnerem handlowym Maroka, gdyż ponad połowa jego przywozów ⁽²⁴⁾ z zewnątrz pochodzi z krajów Unii i prawie trzy czwarte sprzedaży ⁽²⁵⁾ trafia do UE. W podziale na poszczególne kraje przedstawia się to następująco: pierwszym dostawcą jest Francja, a kolejne to Hiszpania, Wielka Brytania, Włochy i Niemcy. Dane dotyczące odbiorców są zbliżone.

6.7 W podziale produktów w handlu między UE a Marokiem wyróżnia się stopniowa dywersyfikacja produktów przywożonych do Maroka. Podczas bieżącego dziesięciolecia znacznie wzrosła liczba różnych produktów europejskich kupowanych przez ten kraj. Do najważniejszych produktów importowanych z UE do Maroka należą tkaniny, gaz ciekły i inne węglowodory, maszyny i różne urządzenia oraz produkty chemiczne.

⁽²⁰⁾ Źródło: Sprawozdanie monitorujące – Maroko – dokument SEC(2009) 520/2 z 23 kwietnia 2009 r.

⁽²¹⁾ Ustawa ta jest w przygotowaniu od 2006 r.

⁽²²⁾ Źródło: Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW).

⁽²³⁾ Do tej pory opracowano trzy sprawozdania monitorujące, wydane w grudniu 2006 r., kwietniu 2008 r. i kwietniu 2009 r.

⁽²⁴⁾ 51,4 % importu do Maroka pochodzi z UE.

⁽²⁵⁾ 71,9 % eksportu z Maroka trafia do UE.

6.8 Eksport z Maroka do UE charakteryzuje się natomiast większą koncentracją, gdyż ponad połowę stanowią artykuły konfekcyjny i dziewiarskie (ponad jedna trzecia całego eksportu), komponenty elektroniczne, skorupiaki, mięczaki i inne bezkręgowce wodne oraz włókna i przewody elektryczne.

6.9 W prowadzonych obecnie negocjacjach uwzględnia się sytuację niektórych newralgicznych sektorów i przewiduje się asymetryczny charakter zobowiązań oraz ich stopniowe wprowadzanie. Dotyczy to przede wszystkim liberalizacji handlu usługami oraz prawa przedsiębiorczości, a także liberalizacji handlu produktami rolnymi, przetworzonymi produktami rolnymi oraz produktami rybołówstwa.

6.10 Obecny kryzys gospodarczy odbija się negatywnie na sytuacji sektora rolniczego w Europie, w związku z czym dochody rolników uległy obniżeniu (o 12,2 % w 2009 r., wg danych EUROSTAT). W związku z tym, nowe ustępstwa handlowe na rzecz Maroka w odniesieniu do produktów wymagających tak szczególnej ochrony jak owoce i warzywa, które są praktycznie pozbawione wsparcia wspólnotowego, dodatkowo pogarszają trudną już sytuację ekonomiczną wielu europejskich gospodarstw rolnych. Wykorzystywanie produktów sektora owocowo-warzywnego jako monety przetargowej w negocjacjach

dotyczących otwarcia handlowego między UE a Marokiem, z korzyścią dla innych gałęzi gospodarki, przyniesie zgubne skutki i zagraża przyszłości producentów oraz rozwojowi rozległych obszarów UE; w związku z tym należy wprowadzić faktyczne rekompensaty, z wykorzystaniem dodatkowych środków wsparcia, które umożliwią poprawę konkurencyjności tych obszarów.

EKES z zaniepokojeniem odnotowuje fakt, że Unia Europejska i Maroko zakończyły ostatnio przegląd swych stosunków handlowych w dziedzinie rolnictwa w ramach Układu o stowarzyszeniu mimo tego, że systematycznie narusza się przepisy obecnie obowiązującego układu poprzez nieuiszczanie ustalonych kwot celnych i nieprzestrzeganie kontyngentów, a także mimo tego, że nie ustalono nowych ani znacznie nie usprawniono istniejących mechanizmów zapewniających poszanowanie klauzul zaakceptowanych przez obie strony.

6.11 W odniesieniu do inwestycji bezpośrednich pochodzących z UE ⁽²⁶⁾ należy podkreślić, że głównym inwestorem w Maroku jest Francja ⁽²⁷⁾, a następnie Hiszpania, Wielka Brytania i Niemcy ⁽²⁸⁾. Inwestycje koncentrują się głównie w branży turystyki, nieruchomości, telekomunikacji, ubezpieczeń, bankowości, przemysłu i transportu.

Bruksela, 17 lutego 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽²⁶⁾ Źródło: Office des Changes (Urząd dewizowy) – Przepływy finansowe – rząd Maroka.

⁽²⁷⁾ W latach 2002-2008 francuskie inwestycje w Maroku przekroczyły 53 mld dirhamów.

⁽²⁸⁾ W tym samym okresie inwestycje hiszpańskie przekroczyły 35 mld dirhamów, a inwestycje brytyjskie i niemieckie wynosiły ponad 6 mld dirhamów w przypadku każdego z krajów.